

Poglavlje 13

Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου Β, 3, 6

O autoru

Flavije Arijan (Φλάβιος Ἀρριανός, Flavius Arrianus; Nikomedija u Bitiniji, oko 95. – Atena, oko 175.) bio je grčki povjesničar i filozof carskog doba, učenik filozofa Epikteta (oko 55. – 135.). Za Hadrijana, oko 128. – 129., Arijan je bio rimski konzul, a 131. – 138. namjesnik (*legatus Augusti pro praetore*) u Kapadociji. Kao pedesetogodišnjak povukao se iz javnog života, boravio u Ateni (ἄρχων ἐπώνυμος 145./146.). Književni mu je model bio Ksenofont (oko 430. – 354. pr. Kr.); Ksenofontovo je ime Arijan nosio i kao nadimak.

Glavno je Arijanovo historiografsko djelo *Aleksandrov pohod* (Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου) ili *Anabaza*; u sedam knjiga faktografski precizno i kritično iznio je povijest vladavine Aleksandra III. Velikog. Autor je i povijesno-geografskog *Opisa Indije* (Ἰνδική συγγραφή), sastavljenog prema Aleksandrovim povjesničarima Megastenu i Nearhu; u *Opisu* piše jonskim grčkim poput Hekateja i Herodota. Priredio je Epiktetove *Rasprave* (Διατριβαί) u osam knjiga (sačuvane samo prve četiri) – taj je filozofski angažman usporediv s Ksenofontovim *Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους* – te *Priručnik* (Ἐγχειρίδιον) za Epiktetovu etiku.

O tekstu

U sljedećem odlomku Arijan iznosi dvije inačice legende o Aleksandru i gordijskom čvoru; drugu, manje uobičajenu, navodi prema povjesničaru Aristobulu (umro nakon 301. pr. Kr.), koji pripovijeda da čvor nije bio presječen, već razriješen pošto je izvučen klin (ἔστωρ) koji ga je držao. Riječ ἔστωρ homerska je i u kasnijem grčkom neuobičajena; njome se koristi *Ilijada* 24, 272 opisujući kako se klinom učvršćuje čvor. Po svemu sudeći, Gordijeva su

kola bila vezana na homerski način, što je Aleksandar shvatio i prepoznao (s obzirom na to da je Homera, kako je posvjedočeno, čitao pod Aristotelovim vodstvom).

Stil teksta obilježen je za Arijanovo vrijeme „starinskom” atičkom jednostavnošću i po tome je oprečan „modernom” grčkom Arijanova starijeg suvremenika Plutarha (oko 46. – oko 120.).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arr. Anabasis 2.3.6

Πρὸς δὲ δὴ τούτοις καὶ τότε περὶ τῆς ἀμάξης ἐμυθεύετο, ὅστις λύσειε τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης τὸν δεσμόν, τοῦτον χρῆναι ἄρξαι τῆς Ἀσίας. ἦν δὲ ὁ δεσμός ἐκ φλοιοῦ κρανίας καὶ τούτου οὔτε τέλος οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἀπόρως μὲν εἶχεν ἐξευρεῖν λύσιν τοῦ δεσμοῦ, ἄλυτον δὲ περιδεῖν οὐκ ἤθελε, μὴ τινα καὶ τοῦτο ἐς τοὺς πολλοὺς κίνησιν ἐργάσῃται, οἱ μὲν λέγουσιν, ὅτι παίσας τῷ ξίφει διέκοψε τὸν δεσμόν καὶ λελύσθαι ἔφη· Ἀριστόβουλος δὲ λέγει ἐξελόντα τὸν ἔστορα τοῦ ρυμοῦ, ὃς ἦν τύλος διαβεβλημένος διὰ τοῦ ρυμοῦ διαμπάξ, ξυνέχων τὸν δεσμόν, ἐξεγκύσαι ἔξω τοῦ ρυμοῦ τὸ(ν) ζυγόν. ὅπως μὲν δὴ ἐπράχθη τὰ ἀμφὶ τῷ δεσμῷ τούτῳ Ἀλεξάνδρῳ οὐκ ἔχω ἰσχυρίσασθαι. ἀπηλλάγη δ' οὖν ἀπὸ τῆς ἀμάξης αὐτός τε καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ὡς τοῦ λογίου τοῦ ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ δεσμοῦ ξυμβεβηκότος. καὶ γὰρ καὶ τῆς νυκτὸς ἐκείνης βρονταὶ τε καὶ σέλας ἐξ οὐρανοῦ ἐπεσήμηναν· καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυε τῇ ὑστεραία Ἀλέξανδρος τοῖς φήνασι θεοῖς τὰ τε σημεῖα καὶ τοῦ δεσμοῦ τὴν λύσιν.

Analiza i komentar

Πρὸς δὲ δὴ τούτοις
καὶ τότε
 περὶ τῆς ἀμάξης
ἐμυθεύετο,

ὅστις λύσειε
 τοῦ ζυγοῦ
 τῆς ἀμάξης
 τὸν δεσμόν,
τοῦτον χρῆναι
 ἄρξαι τῆς Ἀσίας.

Πρὸς... τούτοις § 418; § 213

δὲ δὴ kombinacija čestica povezuje ovu rečenicu s prethodnom: a...

τόδε § 213

περὶ τῆς ἀμάξης § 418; § 97

ἐμυθεύετο μυθεύω pripovijedati; 3. l. sg. impf. medpas.; glagol kao *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

ὅστις § 217; uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, njegov je antecedent τοῦτον
 λύσειε λύω razriješiti; 3. l. sg. opt. aor. akt.; hipotetička relativna rečenica
 realnog oblika; u neupravnom govoru može iza historijskog vremena
 umjesto indikativa ili konjunktiva stajati optativ (*optativus obliquus*)
 § 486. B., § 489.2.b

τοῦ ζυγοῦ § 82; ovisno o τὸν δεσμόν

τῆς ἀμάξης § 97; ovisno o τοῦ ζυγοῦ

τὸν δεσμόν § 82

τοῦτον § 213

ὅστις... τοῦτον koordinacija ostvarena odnosnom zamjenicom (konektor) i
 pokaznom (antecedent)

χρῆναι χρή (bezlično) trebati, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto do-
 puni u infinitivu; inf. prez. (akt.)

τῆς Ἀσίας § 90

ἄρξαι ἄρχω τινός vladati čime; inf. aor. akt.

ἦν δὲ ὁ δεσμός

ἐκ φλοιοῦ

κρανίας

καὶ τούτου

οὔτε τέλος

οὔτε ἀρχή

ἐφαίνετο.

ἦν... ἐκ φλοιοῦ imenski predikat (s prijedložnim izrazom kao imenskim dije-
lom) Smyth 909

ἦν εἰμί biti; 3. l. sg. impf. (akt.)

δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom kao suprotni veznik: a...; § 515

ὁ δεσμός § 82

ἐκ φλοιοῦ κρανίας § 418, § 82, § 97

τούτου (sc. δεσμοῦ) § 213

οὔτε... οὔτε... koordinacija ostvarena niječnim sastavnim veznicima

τέλος § 153

ἀρχή § 90

ἐφαίνετο φαίνω med. vidjeti se, pokazati se; 3. l. sg. impf. medpas.

Ἀλέξανδρος δὲ
ὡς ἀπόρως μὲν εἶχεν
ἐξευρεῖν
λύσιν
τοῦ δεσμοῦ,
ἄλυτον δὲ
περιδεῖν
οὐκ ἤθελε,
μή τινα
καὶ τοῦτο
ἐς τοὺς πολλοὺς
κίνησιν
ἐργάσθαι,
οἱ μὲν λέγουσιν,
ὅτι παίσας τῷ ξίφει
διέκοψε τὸν δεσμόν
καὶ λελύσθαι
ἔφη.
Ἀριστόβουλος δὲ λέγει

ἐξελόντα τὸν ἔστορα
 τοῦ ῥυμοῦ,
 ὃς ἦν τύλος διαβεβλημένος
 διὰ τοῦ ῥυμοῦ
 διαμπάξ,
 ξυνέχων τὸν δεσμόν,
 ἐξελκύσαι
 ἔξω τοῦ ῥυμοῦ
 τὸ〈ν〉 ζυγόν.

Ἀλέξανδρος § 82

δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom kao suprotni veznik: a...; § 515

ὡς veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu: jer... § 518

ἀπόρως μὲν... ἄλυτον δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću para
 čestica: a...; § 515; § 519

ἀπόρως... εἶχεν § 204; ἀπόρως ἔχω + inf. ne biti u stanju što učiniti (traži
 dopunu u infinitivu), 3. l. sg. ind. impf. akt.

ἐξευρεῖν ἐξευρίσκω pronaći, inf. aor. akt.; dopuna uz ἀπόρως... εἶχεν

λύσιν § 165

τοῦ δεσμοῦ § 82

ἄλυτον sc. τὸν δεσμόν, § 106

περιιδεῖν περιοράω τι dopustiti, pustiti što, inf. aor. akt.

ἤθελε ἐθέλω htjeti što činiti (traži dopunu u infinitivu); 3. l. sg. impf. akt.

μή... ἐργάσεται μή s konjunktivom izriče zavisnu namjernu rečenicu, § 470;
 ἐργάζομαι izazvati, 3. l. sg. konj. aor. med.

τινα... κίνησιν § 217; § 165; κίνησις ovdje u prenesenom značenju, LSJ
 s. v. 5

τοῦτο § 213

ἐς τοὺς πολλοὺς § 418; § 372-373; § 196

οἱ μὲν... Ἀριστόβουλος δὲ... koordinacija značenjski suprotstavljenih reče-
 ničnih članova s pomoću čestica; § 370; § 82; za Aristobula v. gore
 (O tekstu)

λέγουσιν λέγω govoriti, reći; 3. l. pl. ind. prez. akt.; *verbum dicendi* otvara
 mjesto zavisnoj izričnoj rečenici

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu, § 518

παίσας παίω udarati; n. sg. m. r. ptc. aor. akt.

τῷ ξίφει § 153

διέκοψε διακόπτω presjeći; 3. l. sg. ind. aor. akt.

- λελύσθαι λύω razriješiti; inf. perf. medpas.; dio A+I (ovdje neizrečeni akuzativ bio bi τὸν δεσμόν)
- ἔφη φημί reći; 3. l. sg. impf. akt. (subjekt je Ἀλέξανδρος); *verbum dicendi* otvara mjesto A+I
- λέγει λέγω govoriti, reći; 3. l. sg. ind. prez. akt.; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I (suprotno gornjem λέγουσιν, iza kojeg slijedi izrični veznik ὅτι)
- ἐξελόντα... ἐξελκύσαι ἐξαιρέω izvaditi; a. sg. m. r. ptc. aor. akt.; ἐξέλκω izvući, inf. aor. akt.; A+I
- τὸν ἔστορα § 146
- τοῦ ῥυμοῦ § 82
- ὃς § 215; zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, njezin je antecedent τὸν ἔστορα
- ἦν τύλος imenski predikat, Smyth 909
- τύλος § 82
- διαβεβλημένος διαβάλλω provući; n. sg. m. r. ptc. perf. medpas.
- διὰ τοῦ ῥυμοῦ § 418; § 82
- ἔυνέχων συνέχω držati zajedno (ἔυν- je atička inačica prefiksa συν-); n. sg. m. r. ptc. prez. akt.
- τὸ(ν) u kritičkim izdanjima dopune priređivača (emendacije i konjektуре – ono čega nema u rukopisima, a trebalo je biti) označavaju se prelomljenim zagradama
- τὸ(ν) ζυγόν § 82; riječ se pojavlja u dvama oblicima: ζυγόν, τό, i ζυγός, ὁ
- ὅπως μὲν δὴ ἐπράχθη
τὰ ἀμφὶ τῷ δεσμῷ τούτῳ
Ἀλεξάνδρῳ
οὐκ ἔχω
ἰσχυρίσασθαι.
- ὅπως μὲν δὴ ἐπράχθη... ἀπηλλάγη δ' οὖν... koordinacija dviju rečenica s pomoću para čestica: a...
- ὅπως relativni prilog uvodi zavisnu odnosnu rečenicu koja u glavnoj ima službu objekta (predikata ἰσχυρίσασθαι)
- δὴ čestica upotrijebljena adverbzivno: međutim, bilo kako bilo
- ἐπράχθη πράττω činiti; 3. l. sg. ind. aor. pas.; vršitelj pasivne radnje izrečen je dativom
- τὰ ἀμφὶ τῷ δεσμῷ τούτῳ poimeničenje članom § 373; § 418; § 82; § 213
- Ἀλεξάνδρῳ § 82; vršitelj pasivne radnje ἐπράχθη

ἔχω ἔχω + inf. moći što učiniti, otvara mjesto dopuni ἰσχυρίσασθαι; 1. l.
sg. ind. prez. akt.

ἰσχυρίσασθαι ἰσχυρίζομαι pouzdano reći; inf. aor. (med.)

ἀπηλλάγη δ' οὖν

ἀπὸ τῆς ἀμάξης

αὐτός τε

καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν

ὡς τοῦ λογίου

τοῦ ἐπὶ τῇ λύσει

τοῦ δεσμοῦ

ξυμβεβηκός.

ἀπηλλάγη ἀπαλλάσσω (atički ἀπαλλάττω) medpas. udaljiti se; 3. l. sg.
ind. aor. pas.; neizrečeni je subjekt Ἀλέξανδρος

δ' οὖν § 68; kombinacija čestica obilježava suprotnost i ujedno naglašava da
je potonja ideja važnija: u svakom slučaju...

ἀπὸ τῆς ἀμάξης § 418; § 97

αὐτός τε § 40, § 207

αὐτός τε καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν koordinacija ostvarena parom sastavnih vezni-
ka: i... i ...

οἱ ἀμφ' αὐτὸν § 68; § 207; poimeničenje članom § 373; § 418

ὡς τοῦ λογίου... ξυμβεβηκός GA § 504; veznik ὡς otvara mjesto adver-
bijalnom participu koji izriče (subjektivni) uzrok, § 503b: kao da...

τοῦ λογίου § 82

τοῦ λογίου τοῦ ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ δεσμοῦ atributni položaj § 375; § 82; § 418;
§ 165

ξυμβεβηκός συμβαίνω ostvariti se (ξυν- je atička inačica prefiksa συν-); g.
sg. s. r. ptc. perf. akt.

καὶ γὰρ καὶ

τῆς νυκτὸς ἐκείνης

βρονταί τε

καὶ σέλας

ἐξ οὐρανοῦ

ἐπεσήμηναν.

καὶ
 ἐπὶ τούτοις
 ἔθυε
 τῇ ὑστεραία
 Ἀλέξανδρος
 τοῖς φήνασι θεοῖς
 τὰ τε σημεῖα
 καὶ τοῦ δεσμοῦ τὴν λύσιν.

καὶ γὰρ καὶ pojačano καὶ γὰρ: i zaista...

τῆς νυκτὸς ἐκεῖνης § 123; § 213; genitiv izražava vrijeme § 408

βρονταί τε § 97; § 40

βρονταί τε καὶ σέλας koordinacija ostvarena kombinacijom sastavnih veznika

σέλας § 159

ἐπεσήμηναν ἐπισημαίνω pojaviti se; 3. l. pl. ind. aor. akt.

ἐπὶ τούτοις § 418; § 213; priložna oznaka uzroka

ἔθυε θύω žrtvovati, prinijeti žrtvu (u znak zahvalnosti), rekcija τινί; 3. l. sg. impf. akt.

τῇ ὑστεραία (sc. ἡμέρα) § 103; dativ izražava vrijeme § 415.2

τοῖς φήνασι θεοῖς § 82, § 193; φαίνω pokazati; d. pl. m. r. ptc. aor. akt.

φήνασι... τὰ τε σημεῖα καὶ... τὴν λύσιν § 40, § 82, § 165; imenice su objekti participa; koordinacija ostvarena kombinacijom sastavnih veznika, pri čemu je drugi član para naglašeniji: i...

τοῦ δεσμοῦ τὴν λύσιν atributni položaj § 375 (imenica u genitivu naglašena Smyth 1161 c), § 82, § 165